

Iluzija in stvarnost ali amaterizem in profesionalizem

ukvarjajo s proučevanjem preteklosti, tudi Univerza, še bolj kot doslej odprle širši družbi in podprle zdrave težnje v delovanju amaterskih društev, če ne s strokovno pomočjo, pa vsaj moralno, ne pa da se s pozicije visoke strokovnosti distancira od baze. *Numizmatični vestnik*, revija za numizmatiko, torej imamo. To je stvarnost. Upamo in želimo, da ni iluzija, da bi v njej ne sodelovali tudi poklicni numizmatiki in arheologi, kajti v numizmatiki so še ledine, ki jih je treba orati, ne glede na to, kdo je za plugom. Zato vabim k sodelovanju tudi P.Kosa z željo, da bi napisal kaj tehtnega tudi za *Numizmatični vestnik*.

A. Rant

Prvotni zapis, ki je A.Ranta vzpodbudil k odgovoru, je nastal, kot sem že tedaj napisal, predvsem v želji po strokovno točni informaciji. Zapisana je bila namreč trditev, da je Numizmatično društvo postavilo temelje "za širjenje numizmatike kot vede (25 let pred univerzo!)" (ILUZIJA), trditev torej, ki omalovažuje napore Univerze pri organiziranju študija arheologije, katerega sestavni del je bila od vsega začetka tudi numizmatika (STVARNOST). To je bilo osnovno vodilo, zaradi katerega je nastal in čemur je bil v največji meri tudi posvečen moj zapis z naslovom ILUZIJA IN STVARNOST, čeprav kaže, da pomen naslova ni bil dovolj jasen. Na te pripombe tudi A.Rant v diskusiji, ki na žalost prehaja v polemiko, ne navaja ugovorov.

Že v prvem zapisu sem poudaril, da namen moje notice ni bil oporekati pozitivne vloge Numizmatičnemu društvu Slovenije, ki jo brez dvoma ima, niti nisem nameraval polemizirati o pomenu in vlogi Numizmatičnega vestnika. Oboje tu ponovno izrecno poudarjam. Kljub temu je A.Rant moje pisanje (namenoma?) napačno razumel in skuša sedaj ustvariti mnenje, da se Univerza in muzeji, torej institucije, ki se strokovno ukvarjajo s problemi numizmatike, "s pozicije visoke strokovnosti distancirajo od baze". Na ta način skuša zanetiti nasprotje med temi ustanovami na eni in Numizmatičnim društvom in njegovimi člani na drugi strani, oziroma umetno postavlja dilemo o nasprotjih med amaterizmom in profesionalizmom tudi na tem področju. Ker je tako pisanje nezdravo in so njegove posledice škodljive, naj nanizam nekaj misli in zvezi z njegovim zapisom.

Po mnenju A.Ranta je strokovnjak, ki se po službeni dolžnosti ukvarja z numizmatiko (profesionallec) z ozirom na dostopnost študijskih virov, pri čemer verjetno misli na strokovne biblioteke in material, v privilegiranem položaju v primerjavi z numizmatikom - ljubiteljem (amaterjem). Po našem mnenju nasprotja med amaterizmom in profesionalizmom na tem področju

ni. Tako kot strokovnjak ima ljubitelj dostop do strokovne biblioteke, vprašanje pa je, v kolikšni meri je pri nas, glede na zaostrene gospodarske razmere, na voljo vsa strokovna literatura. V tem primeru morata tako strokovnjak kot ljubitelj poiskati pomoč v tuji knjižnici, kjer sta oba zopet v istem položaju - na pot gresta na svoje stroške, biblioteke pa so tudi v tujini odprte javnosti. Podobno je pri delu z numizmatičnim materialom. Tako strokovnjak kot numizmatik - ljubitelj morata v numizmatični instituciji pismeno zaprositi za vpogled v material, ki ga želita obdelovati. Možnost vpogleda v material ni bila še nikomur preprečena ne doma ne v tujini.

Idealno bi bilo, če bi se numizmatik - strokovnjak po službeni dolžnosti lahko v resnici posvečal samo problemom numizmatike. Žal je večji del delavnika posvečen organizacijskim problemom, skrbi za čimpopolnejšo biblioteko, ki zahteva veliko več časa, kot si misli njen uporabnik, in za tekoče zadeve, ki z numizmatiko najpogosteje niti niso povezane. Pogosto se je treba po službeni dolžnosti ukvarjati s problemi, ki strokovnjaku niso pri srcu, saj je morda na res zanimiv problem nalletel na nekem povsem drugem področju numizmatike. Tedaj - pa tudi drugače - so potrebne popoldanske in nočne ure študija, obiski tujih muzejev in knjižnic v času dopusta in vrsta drugega odrekanja v življenju, da se v končni fazi dokoplje do novih spoznanj.

Ne gre torej za odnos med amaterjem in profesionalcem ali za odnos med različnimi strokovnjaki, ampak izključno za odnos med garanjem in samoodrekanjem na eni strani in željo, pridi do rezultatov s čimmanjšim naporom. Bistven je problem odnosa do dela in do obravnavanja znanstvenih vprašanj in ne problem dostopa do študijskih virov, kot ga zastavlja A.Rant. Ni mogoče delati brez širokega poznavanja problemov numizmatike in zgodovine, do česar se lahko vsakdo dokoplje s trdim delom, predvsem pa ne brez idej in spoznanj, kje ležijo nerešeni pro-

blemi. Tako strokovnjaku kot ljubitelju je potrebno najprej težaško in kar najbolj sistematično delo pri zbiranju materiala in drugih podatkov, nato pa predvsem pronicljiva misel in bogastvo idej. Če vsega tega ni, je tudi strokovnjak (profesionallec) le suha veja na deblu numizmatične vede. Da pa je nasprotno možno tudi ljubitelju numizmatike poleg osnovnega poklica, ki ga opravlja, doseči vrhunske znanstvene rezultate na področju numizmatike in antične zgodovine, nam dokazujejo kirurg Bastien, ki sodi med najboljše strokovnjake za numizmatiko konstantinskega obdobja, finančnik v Aulock, vrhunski poznavalec imperialne numizmatike vzhodnega dela imperija, ali pa E. Baumgartner, trgovski potnik po poklicu, ki je dosegel fantastične rezultate prav pri preučevanju slovenske srednjeveške numizmatike. Prav s trdim in poštenim delom, ki ga ponazarjajo nešteti primeri, izgine vsakršna razlika med amaterjem (izraz uporablja A. Rant) in profesionalcem (izraza imata eo ipsi negativen prizvok). Govorim le še o strokovnjaku - pa naj bo to ljubitelj numizmatike ali pa numizmatik, ki se s tem ukvarja po službeni dolžnosti - ki ga odlikuje trdo delo in poštena znanstvena misel.

A. Rant se zavzema, da bi muzejske institucije tudi "amaterjem" prepustile v obdelavo manjše najdbe. Število med sistematičnimi izkopavanji odkritih numizmatičnih najdb ali naključno rešenih novčanih zakladnih najdb na področju Slovenije je minimalno. V primeru, da najdba ni bila izkopana med arheološkimi izkopavanji, je potrebna velika zavzetost (fizična in finančna) pristojnih institucij, da je mogoče novčano najdbo rešiti kot numizmatični in historični dokument. A. Rantu je gotovo znano, da "kljub zdravim tendencam pri delovanju amaterskega društva" člani društva naletijo na večje število numizmatičnih najdb ali vsaj na dele teh najdb in na večje število numizmatično zanimivih komadov, ki so pomembni za nacionalno zgodovino, kot muzeji. Žal o tem redkokdaj obvestijo institucije,

katerih delovna naloga je strokovno obdelovanje tega dela naše kulturne dediščine in ki izgrajujejo slovensko nacionalno numizmatično zbirko. Zanimivih podatkov niti ne publicirajo, čeprav je prav tu odprta možnost, da tudi ljubitelji pridejo do študijskih virov, do katerih naj bi jim bil dostop sicer otežen. Dokler te možnosti ne izkoristijo, verjetno tudi ni potrebe, da bi obdelovali manjše najdbe iz muzejev, v katere rešitev so muzejske institucije vložile velike napore.

Kot v svojem prvem zapisu tudi tokrat poudarjam, da svojih trditev ne posplošujem na celotno društvo, v katerem je gotovo dovolj članov, ki se zavedajo pomena numizmatike kot zgodovinskega vira, in marsikdo od njih tudi z ljubeznijo sodeluje pri izgradnji slovenske nacionalne numizmatične zbirke v obojestransko zadovoljstvo in korist. Prav v zadnjem času je član Numizmatičnega društva Slovenije z vso odgovornostjo bistveno pomagal rešiti dve za slovensko antično in srednjeveško numizmatiko in zgodovino pomembni numizmatični zakladni najdbi. Težko pa govorimo o zdravih težnjah posameznih "ljubiteljev", če skuša medtem, ko že teče strokovna muzeološka akcija za rešitev in čim popolnejšo dokumentacijo najdb, ta ali oni posegati v teren, ki je od trenutka odkritja najdbe spomeniškovarstveno zaščiten, ne da bi se prej povezal z ustrežno institucijo in s tem dokazal, da je voljan pozitivno sodelovati. Številni novci, antični in srednjeveški, katerih najdiščni podatki so znani, ostanejo nezabeleženi v privatnih zbirkah, čeprav bi pogosto (kot na primer v zadnjem času odkupljen vzhodnogotski tremis s kranjskega področja) pomembno osvetliti numizmatične in zgodovinske probleme nekaterih obdobj. Kaj je bolj zanimivo, kot publicirati kovni pečat za keltske novce, s katerim bi bila nesporno dokazana kovnica noriških srebrnikov v Celju, in tako res veliko prispevati k zgodovini keltskih plemen na naših tleh? Tudi o tem ni bila zapisana niti vrstica, obveščena nobena institucija. Prav v tem vidim

temeljno dilemo v odnosu med strokovnim delom in amaterizmom. Na eni strani skrbno, trudapolno sestavljanje mozaika, ki nam tudi s stališča numizmatike prikazuje del nacionalne politične in gospodarske zgodovine, na drugi strani pa ljubosumno čuvanje materiala in podatkov, torej osnovno nerazumevanje, kaj naj bi numizmatika kot veda prispevala nacionalni zgodovini, in v isti sapi zlonamerno očitiranje prvih, da se zapirajo in distancirajo.

Dokler niso prisotne drugačne težnje, med vsemi člani verjetno tudi ni prisoten pristen in živ interes za aktivno delo in sodelovanje pri izgrajevanju slovenske numizmatične vede, za njen vzpon in uveljavitev na širšem področju, niti za razreševanje nekaterih ključnih numizmatično-historičnih problemov, saj je marsikateri ključ (v obliki numizmatičnega materiala) razrešitve prav v njihovih rokah.

Zato ponovno poudarjam, da širšega sodelovanja pri izgrajevanju numizmatike kot vede med Numizmatičnim društvom Slovenije - razen redkih posameznikov - in slovenskimi numizmatičnimi institucijami ni zaznati in v tem kontekstu v delovanju društva kot celote (ne pozabimo, da ima 270 članov) ne najdemo tehtnejših prispevkov k numizmatični stroki (prav zgoraj omenjene prispevke sem imel namreč v mislih pri pisanju prvega zapisa).

Nevarna je zlasti trditev A. Ranta, da se institucije, ki se ukvarjajo s proučevanjem preteklosti (poleg Univerze, ki jo izrecno omenja, misli A. Rant verjetno predvsem na Numizmatični kabinet Narodnega muzeja v Ljubljani in na Numizmatični kabinet Narodne banke Slovenije), s pozicije visoke strokovnosti distancirajo od baze. Vse našete institucije so bile vedno najbolj široko odprte družbi in zdravim tendencam v raznih amaterskih društvih in vedno pripravljene za sodelovanje s takimi društvi, tudi z Numizmatičnim društvom Slovenije. Rantovo trditev zavrača tudi s strani Numizmatičnega društva Slovenije izraženo zadovoljstvo (ali je bila to zgolj formal-

PRIKAZI

Otimači izgubljenog kovčega: Archaeologist at Work & Play

na vljudnost?) ob sodelovanju z Numizmatičnim kabinetom Narodnega muzeja v Ljubljani in z Numizmatičnim kabinetom Narodne banke Slovenije. Zavrača ga vzorno sodelovanje obeh numizmatičnih kabinetov s Primorskim numizmatičnim društvom, ki je resnično zgled nesebičnega sodelovanja pri dokumentiranju numizmatične dediščine pri nas. Zavrača ga popularizacija numizmatike v sredstvih javnega obveščanja, predavanja o raznovrstnih numizmatičnih problemih članom Primorskega numizmatičnega društva, sodelovanje z numizmatičnimi prispevki v krajevnih zbornikih širom po Sloveniji in ne nazadnje pripravljane občasnih in stalnih numizmatičnih razstav o vseh obdobjih, kjer tudi ta del slovenske kulturne dediščine prikažemo zainteresiranemu obiskovalcu. Kdor na tej osnovi dvomi v odprtost inštitucij, ki se strokovno ukvarjajo s proučevanjem denarne zgodovine na Slovenskem, in govori o distanciranju teh inštitucij od baze, gotovo nima dobrih namenov, najmanj pa pripravljenosti za pristno sodelovanje pri skupni stvari. Zato lahko le upamo in želimo, da Rantove trditve niso bile izrečene v imenu Numizmatičnega društva Slovenije.

Peter Kos

Svetska kinematografija, i to komercijalna, više ne može bez arheologije: dva najuspešnja svetska hita prošle i ove godine su *Otimači izgubljenog kovčega*, za koji se u Beogradu teško dobavljaju karte, i *Rat oko vatre*, francuska vizija paleolitika koju još nismo videli. Teško je uopšte prikazivati *Otimače*... posle Bogdana Tirnanića i NIN-u, koji je, sem iscrpnosti, pokazao i visoku metodu aplikiranost pristupa - prepričao je film društvu na uglu. Film je naime upravo namenjen tome, pa jedini aspekt koji se još može opravdati razmatrati, jeste čisto arheološki. U tome pogledu, *Otimači*... su jedna višeznačna paradigma. Kao prvo, u tom se filmu ne kopa - odnosno kopaju nesposobni negativci, dok glavni junak primenjuje isključivo *survey* - metod, i to neuobičajeno skrašen; doduše, i njegovom postupku bi moglo da se zameri, pre svega što uopšte ne primenjuje stratigrafiju, stereo-fotografiju, i dokumentacija mu je u celini vrlo siromašna. U završnici se junak pokazuje u ponešto konzervativnom svetlu, jer je protiv eksperimentalne arheologije - što se u izvesnom smislu može opravdati činjenicom da negativci u kompletnom sastavu pri tom eksperimentu ginu. Ako se krene i dalje od primenjene metodologije, onda celokupni metod, ili "model" glavnog junaka, uzornog arheologa, mora da pretrpi kritiku. Prvo, teško je zamisliti stručnjaka koji se podjednakim znanjem barata ranoameričkim kulturama i egiptologijom; drugo, njegovo istraživanje je ograničeno na *predmete*, a ne uključuje kontekst - što se još može opravdati činjenicom da se radnja filma odvija tridesetih godina, kada se o novoj arheologiji može govoriti samo u povelju. Treća zamerka ticala bi se njegovog odnosa prema stručnoj literaturi - on o Mojsijevom kovčegu govori na osnovu popularne slikovnice. Mogao bi se napasti i njegov siromašan predavački postupak, ali se on u filmu opravdava agresivnošću prisutnih studentkinja (no ipak - stidljivi arheolog?). Film, doduše, donosi i niz elemenata na kojima bi se mogla zasnovati i delimična odbrana, uz napomenu da se kritika i odbrana,

kao krajnji pojmovi, ovde primenjuju zbog izrazite tendencije da se prikaže lik idealnog arheologa. Glavni junak se nesumnjivo sjajno snalazi na terenu, raspolaže mrežom lokalnih informatora, ima odličnu fizičku kondiciju i neiscrpu arheološku strast - broj arheologa koji bi bili u stanju da zakačeni za podmornicu prerone Mediteran u potrazi za svojim nalazima, relativno je mali. Po pojednostavljenom načinu realističkog prepoznavanja i izjednačavanja, pozitivno bi se mogao tumačiti - kao istinit - i motiv uživanja mnogo alkohola bez vidljivih posledica, kao i motiv neumerene surovosti prema terenskim vozilima. Da se ne bi pomislilo kako operišemo teorijom odraza, vrednovanju neće biti podvrgnute činjenice da je junak lep, mlad i nehajno-otmeno odeven, a po podobnosti pošten i sklon večnoj ljubavi. Toliko o motivsko sižejnoj strani *Otimača*... Kognitivne i idejne implikacije dovoljno je istakao Bogdan Tirnanić u pomenutom prikazu. Možda bi ipak trebalo naglasiti osnovnu ideju filma - da su vlasti uvek nesklone da saslušaju opomene prošlosti, a da im se prošlost na to katkad može i osetiti - bez obzira koliko arheolozi učestvovali u tome. U toj svetlosti, završno pohranjivanje kovčega u tamu magacina izgleda krajnje bespokojavajuće.

Koje popularizatorske i pedagoške efekte može imati film o uzornom arheologu, kako on figurira u *Otimačima*...? Sa jedne strane, profesija je prikazana kao nešminkerska, naporna i apsolutno neisplativa ali moralno zadovoljavajuća, što bi moglo odgovarati stvarnome stanju, ali se zato podli crv propagande uvukao u sliku kroz dobre avanture, zabavu, vizualne i ostale gegove, parodiranje i druge formalno-stilske odlike. Neće samo jedan mladi čovek pokleknuti pred tim privlačnim opsenama, neće samo jedna majka zakukati što joj dete odlazi na arheologiju! Zabrana možda ne bi bila prihvatljiva mera, ali zato film treba gledati sa skeptičnošću i napregnutom pažnjom.

S.S.